

tanie, Irsko, Španělsko, Holandsko, Itálie, Rumunsko, Bulharsko, Řecko, Švédsko, Dánsko (v těchto dvou posledních státech jest národní pojištění všech občanů) a Rusko. V celku lze tedy říci, že vlastní zvláštního sociálního pojištění zaměstnanců ve vyšších službách jest střední Evropa.

Literatura.

Hendrich: „Zákon o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců“; Gallas: „Výklad k zákonu o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách“, 1929; Jindřich: „Výklad k zákonu o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách“, 1929; Lippert: „Das Pensionsversicherungsgesetz“, 1929; Jindřich-Podlipský: „Pensijní pojištění soukromých zaměstnanců“, 1934. Jindřich-Linhart: „Přehled judikatury pensijního pojištění za leta 1918 až 1934“, 1935; Gallas-Lippert: „Zákon o pensijním pojištění soukromých zaměstnanců ve vyšších službách“, (Kompas) 1935; Korkisch: Angestelltenpensionsversicherungsgesetz mit Erläuterungen nach dem Stande vom 1. Juli 1934 (2. vyd.); Lippert-Einhorn: „Die Novelle zum Gesetze, betreffend die Pensionsversicherung der Privatangestellten“ (Prager Archiv für Gesetzgebung und Rechtsprechung, XVI, 12); Čtvrtstoletí pensijního pojištění. Pamětní spis V. p. ú. k 25letému trvání pensijního pojištění soukromých zaměstnanců, 1934. Organem V. p. ú. a Svazu pensijních ústavů jest časopis Pensijní pojištění, otiskující m. j. významnou judikaturu ve věcech pensijního pojištění, zejména všechna zásadní rozhodnutí vrchního pojišťovacího soudu.

Zdeněk Neubauer.

VI. Pojištění hornické.

H. p. nemocenské a provisní bylo prováděno v bratrských pokladnách, které jako instituce sociální pomoci existovaly již ve středověku; o nich zmiňuje se horní řád Jihlavsko-kutnohorský, který platil v Čechách až do vydání horního řádu Jáchymovského v r. 1518, který s různými změnami platil až do vydání obecného horního zák. z 23. V. 1854, č. 146 ř. z.

Podle tohoto zákona byli povinni báňští podnikatelé zříditi bratrskou pokladnu pro poskytování podpor v případě nemoci, invalidity a smrti (podpory vdovské a sirotčí). Dávky upravovaly stanovy, jež byly schvalovány báňskými úřady. Záhy se ukázalo, že příspěvky, které byly zpravidla vyměřovány procentem ze mzdy, nepostačují k úhradě dávek podle stanov a bylo proto uvažováno o nové úpravě h. p.

Tato úprava se stala zák. z 28. VII. 1889, č. 127 ř. z. na podkladě statistického šetření o úmrtnosti a invaliditě hor-

níků v letech 1886—1888. Tímto zákonem byly zavedeny dvě kategorie členů; do první patřili členové, kteří jimi byli před účinností zákona a jichž příspěvek, vyměřovaný procentem ze mzdy, zpravidla nestačil k úhradě jejich nároků; druhá kategorie byli členové nově vstupující po účinnosti zákona, jichž příspěvek byl stanoven podle pojistně-matematických zásad dle stáří člena. Při přestupu těchto pojištěnců k jiné bratrské pokladně převáděl se za pojištěnce první kategorie t. zv. podíl na jmění, jehož výše zpravidla neodpovídala nabytým nárokům, kdežto za nové členy měl se převáděti rezervní podíl odpovídající nabytým nárokům, napočtený individuálně podle pojistně-matematických zásad.

Pro nemocenské pojištění horníků platily zákonné předpisy, platné pro ostatní dělníky.

Oba druhy pojištění byly prováděny účetně odděleně, při čemž správní náklady provisního oddělení neslo nemocenské oddělení.

Minimální dávky, stanovené zák. č. 127/1889 činily u invalidní provise K 200 ročně, u provise vdovské polovinu, po př. třetinu a u provise sirotčí jednu šestinu. Ač stanovy bratrských pokladen dávaly možnost zvýšení těchto minimálních dávek, nedovoľoval nepříznivý finanční stav — zaviněný velkou roztříštěností nositelů pojištění — u většiny bratrských pokladen nadlepšení dávek, dokonce v některých bratrských pokladnách nebyly ani minimální dávky kryty jejich jměním.

Zák. č. 127/1889 byl doplněn a zejména v ustanoveních sanačních nově upraven zák. z 17. I. 1890, č. 14 ř. z., z 30. XII. 1891, č. 3 ř. z. z r. 1892 a z 17. IX. 1892, č. 178 ř. z.; podle zák. z r. 1892 bylo možno snížit minimální dávky na 50%, nebylo-li lze jiným způsobem (zvýšením příspěvků sanačních a pod.) provésti sanaci bratrské pokladny.

Za tohoto neutěšeného finančního stavu h-ho p. jednalo se úsilovně o jeho zlepšení, jak co do výše dávek, tak po stránce úhradové. Úprava měla býti provedena současně s uzákoněním všeobecného sociálního pojištění a také všechny návrhy osnov o sociálním pojištění zabývaly se p-m h-ým. Dalším zhoršením finančního stavu bratrských pokladen byl zák. z 24. V. 1918, č. 270 ř. z., jímž bylo uloženo bratrským pokladnám odškodňovati i válečné pojistné případy (invaliditu, úmrtí ve válce), byť se tak dále na účet podnikatelů.

Poněvadž k uzákonění sociálního pojištění do převratu nedošlo, bylo nutno tyto nízké provise přizpůsobiti drahotným poměrům; zvýšení stalo se zák. z 29. X. 1919, č. 608 Sb. pro země historické s platností od 1. VII. 1919 a zák. z 12. VIII. 1921, č. 303 Sb., pro Slovensko a Podkarpatskou Rus s platností od 1. VII. 1920. Těmito zákony byly zvýšeny provise asi dva a půl násobně. Pokles kupní síly peněz vynutil si další 100%ní zvýšení zák. z 30. VI. 1921, č. 248 Sb., s platností od 1. I. 1921. Tímto zákonem byly zvýšeny provise oproti dřívějším statutárním a sice u provisií invalidních před 1. VII. 1919 čtyřnásobně (po 1. VII. 1919 pětapůlnásobně), provise vdovské pětinasobně (šestinásobně) a provise sirotčí čtyřnásobně (pětinasobně); celkové zvýšení vyplývající ze zák. č. 248/1921 bylo asi čtyřiapůlnásobné. Úhrada těchto drahotných přídatků byla rozvrhová a příspěvky byly vybírány ústředními zaopatřovacími fondy, zřízenými u Úrazových pojišťoven dělnických v Praze, Brně a u Zemské úřadovny pro pojišťování dělníků v Bratislavě. Úhradu zvýšení provisií napadlých před 1. VII. 1919 nesly zaměstnavatelé ze svého, na úhradu zvýšení provisií napadlých po 1. VII. 1919 přispívali členové a zaměstnavatelé každý jednou polovinou. Zmíněné zákony vytvořily dvě kategorie důchodců, jichž důchody se značně lišily; oprávněné stesky na tuto disparitu projevíly se v požadavku zrovnoprávnění obou kategorií. Byla proto do připravovaného zákona pro úpravu h-ho p. pojata tato zásada zrovnoprávnění, současně s odstraněním velké rozdílnosti h-ho p., které bylo prováděno v zemích historických 54 bratrskými pokladnami a na Slovensku a na Podkarpatské Rusi 39 bratrskými pokladnami.

Zák. z 11. VII. 1922, č. 242 Sb., sloučil bratrské pokladny ve větší celky a sice podle vlád. nař. z 22. XII. 1922, č. 392 Sb., byly sloučeny bratrské pokladny v obvodech revírních rad (až na výjimku obvodu českobudějovického) v revírní bratrské pokladny se sídlem v Kladně, Plzni, Mostě, Falknově, Trutnově, Mor. Ostravě, Zástavce a Bratislavě a vytvořil jako nositele provisního pojištění jeden centrální ústav — Ústřední bratrskou pokladnu.

Podle tohoto zákona, který nabyl účinnosti dnem 1. X. 1924, jsou pojištěním povinny na dávky nemocenského i provisního pojištění v hornictví zaměstnané osoby (§ 131 o. h. z.) v Čsl. republice a osoby zaměstnané v podnicích nehornických, jejichž

dělníci byli ode dne účinnosti tohoto zákona pojištěni u bratrských pokladen, podřízených dozoru báňských úřadů. Pojištěním povinny na dávky pouze nemocenského pojištění jsou v hornictví zaměstnané osoby, které jsou podrobeny jinému nositeli p-ho p. a v hornictví zaměstnané osoby, které používají důchodu invalidního nebo starobního podle tohoto zákona.

Pro výměru důchodu jest rozhodna příspěvková doba; za tuto dobu považuje se i bez placení příspěvků doba vojenské služby a doba nemocenské podpory, pokud nemoc trvala déle jednoho měsíce. Nároky na důchody jsou vázány podmínkou dokončení čekací doby. Důchod invalidní (starobní) skládá se ze základní částky a částek zvyšovacích. Základní částka po třech letech členství činí Kč 600 ročně, po pěti letech členství Kč 900 ročně. Zvyšovací částky činí Kč 8 za každý příspěvkový měsíc, získaný po pětileté době čekací. Důchod starobní přísluší členu v 55. roku věku, dokončil-li 30 příspěvkových roků, nebo v 60. roce věku, dokončil-li 15 příspěvkových roků. V případě bezmocnosti invalidního (starobního) důchodce zvyšuje se důchod až o 50%. Důchod vdovský činí polovinu, důchod sirotčí jednostranného sirotka činí jednu čtvrtinu, oboustranného sirotka polovinu důchodu, který náležel, po př. na nějž měl zemřelý nárok s omezením, že součet vdovské a sirotčích provisií nesmí převyšovati tři čtvrtiny zmíněného důchodu, resp. nároku zemřelého.

Konkurenci s důchodem úrazovým upravuje § 15 a konkurenci s případným výdělkem § 19.

Promlčecí lhůta pro uplatnění nároku na důchod činí 5 let od jeho vzniku, a pro nárok na jednotlivou splátku 3 roky od její dospělosti.

Ústřední bratrskou pokladnu a revírní bratrské pokladny spravují autonomní orgány představenstvo a dozorčí výbor. Představenstvo Ústřední bratrské pokladny (revírní bratrské pokladny) skládá se ze 16 (8) zástupců členů a 4 (2) zástupců podnikatelů a stejného počtu náhradníků a jest voleno na valné hromadě delegátů. Kontrola správy Ústřední bratrské pokladny (revírní bratrské pokladny) jest svěřena dozorčímu výboru, složenému z 8 (2) zástupců podnikatelů a z 4 (1) zástupců členů a stejného počtu náhradníků.

Soudnictví je svěřeno pro obvod revírní bratrské pokladny rozhodčím soudům, z je-

jichž nálezů je možné odvolání k vrchnímu rozhodčímu soudu.

Zákon neurčil pojistně-matematický podklad provisičního pojištění a přenechal nejdůležitější část úhrady vlád. nař. ze dne 11. X. 1923, č. 197 Sb., které určilo, že pouze v prvním roce má býti úhrada zatížení kryta rozvrhovým příspěvkem, který však byl praktikován i v dalších letech. Poněvadž již v r. 1925 nestačily příspěvky k úhradě napadlých dávek, byla Ústřední bratrská pokladna nucena stravovati svoje jmění, jež k 1. X. 1924 činilo Kč 124,165.000. Po jeho vyčerpání byla další výplata důchodů umožněna zárukou státu na zálohy poskytované Zemskou bankou.

V r. 1925 zjistila Ústřední bratrská pokladna, že hodnota všech převzatých závazků (t. j. úhradové kapitály napadlých důchodů a premiové rezervy aktivních členů) činí asi Kč 3000 mil. a již od té doby projevovaly se snahy o novou úpravu a sanaci. Sanační návrh ministerstva veřejných prací z r. 1926 narazil na odpor jak u zaměstnavatelů tak u pojištěnců. Obě skupiny vzpíraly se zvýšení příspěvků a skupina pojištěnců i proti navrhovanému značnému snížení dávek. Když bylo zřejmo, že sanaci h-ho p. lze uskutečnit jen za vydatného finančního příspěvu státu, usnesla se vláda v r. 1927 na požadavku sloučení h-ho p. se všeobecným pojištěním invalidním. Dle návrhu ministerstva veřejných prací z r. 1929, který zachovával některé tradiční výhody horníků, měly býti napadlé důchody hrazeny jednak rozvrhovým příspěvkem a jednak příspěvkem státu, z části přímým, z části opatřeným zvláštní výrobní přírážkou. K realizaci tohoto návrhu však nedošlo, hlavně proto, že byl spojen se ztrátou samostatnosti h-ho p., se současným zvýšením příspěvků, podstatnou redukcí důchodů i nároků a kromě toho s námitkami proti zavedení výrobní přírážky.

Aby konečně byl připraven spolehlivý podklad pro stále naléhavější sanaci h-ho p., jmenovalo ministerstvo veřejných prací komisi pro novou úpravu h-ho p.

Návrhy ministerstva veřejných prací z r. 1926 a 1929 byly sdělány dle početních podkladů získaných ze statistického šetření o h-m p. v letech 1904—1913. Aby se přešlo oprávněným námitkám, že tyto podklady získané v letech předválečných nevyhovují dnešním poměrům, provedla komise nové statistické šetření z vlastních zkušeností Ústřední bratrské pokladny za

leta 1928—1930. Ze získaných početních podkladů byl zjištěn finanční stav Ústřední bratrské pokladny, který k 31. XII. 1932 vykazoval schodek Kč 2240 mil. Komise se usnesla na sanačním návrhu, který zachovává úplnou samostatnost h-ho p. s jeho tradičními výhodami (stavovská invalidita, bezpodmínečný důchod vdovský a starobní) při současném zajištění u nositele invalidního pojištění, Ústřední sociální pojišťovny.

Konstrukce i podmínky dávek přizpůsobují se předpisům platným v invalidním pojištění dělnickém. Čekací doba podle návrhu jest 24 příspěvkových měsíců. Důchod invalidní (starobní) skládá se z částky základní a z částek zvyšovacích; částka základní činí u důchodů napadlých do dne sanace Kč 100 u ostatních Kč 300 ročně. Částky zvyšovací činí za každý příspěvkový měsíc získaný před sanací Kč 6, za ostatní příspěvkové měsíce Kč 7.50, při čemž poskytují se zvyšovací částky i za měsíce příspěvkové získané v době čekací. Důchody zvyšují se o vychovávací příplatky, které činí na každé nezaopatřené dítě, které by jinak mělo nárok na důchod sirotčí, jednu desetinu důchodu invalidního.

Důchod vdovský činí jednu polovinu, důchod sirotčí jednu pětinu důchodu resp. nároku zemřelého, při čemž u důchodů pozůstalých odpadá dosavadní omezení, podle kterého úhrn důchodu pozůstalých nesmí převyšovati tři čtvrtiny důchodu resp. nároku zemřelého. Toto omezení však platí pro důchody pozůstalých, které napadly před sanací.

Návrh zavádí státní příspěvek, který činí u důchodů invalidních a starobních Kč 500 ročně, u důchodů vdovských Kč 250 ročně a u důchodů sirotčích Kč 100 ročně. Dále zavádí odbytné v čekací době a výhavné ve výši a za podmínek platných pro invalidní pojištění.

Zajištění u Ústřední sociální pojišťovny, jež jest podstatnou součástí návrhu, vztahuje se na všechny pojištěnce Ústřední bratrské pokladny, kterým přísluší dávky ve výši a za podmínek invalidního pojištění. Ústřední bratrská pokladna bude odváděti zajišťovací pojistné dle § 158 zákona o invalidním pojištění ve znění vyhlášky č. 189/1934 Sb. Aby v každém pojistném případě bylo možno zjistiti, je-li tu nárok ze zajištění, zakoupí Ústřední bratrská pokladna všem členům čekací dobu 100 příspěvkových týdnů v invalidním pojištění.

Za dnešního zákonného stavu, nebylo

možno v případě přestupu pojištěnce k jinému nositeli pojištění vydati částku, odpovídající jeho nárokům. Tento stav, kterým přestupující horníci byli citelně ve svých nárocích poškozováni, byl upraven dohodou mezi Ústřední bratrskou pokladnou a jinými nositeli pojištění, podle které se v těchto případech převádí převodní částka podle § 240 zákona o invalidním pojištění. Návrh zavádí povinnost převodu a současně unifikuje lhůty pro uchování nároků při výstupu z pojištění podle ustanovení zákonů o invalidním a pensijním pojištění.

Návrh je založen na systému plné úhrady. Příspěvek pojištěnců, podnikatelů a státu jest početně stanoven tak, aby kromě úhrady napadlých důchodů byly postupně z přebytků finančního hospodaření Ústřední bratrské pokladny, dotovány fondy potřebné k úhradě nároků pojištěnců.

Od té doby, co se používá i jiných pohonných látek, klesá spotřeba uhlí; klesá proto také počet horníků, nehledíc ani k tomu, že používání strojů v dolech omezuje potřebu lidské práce. Potřeba uhlí,

jakož vůbec potřeba pohonných látek, je v souvislosti s hospodářským stavem. Hospodářská deprese se projevuje ve zmenšené potřebě zejména uhlí. Není-li však třeba tolik uhlí, není také třeba tolik lidí, kteří uhlí dobývají. Proto v letech hospodářské tísně klesá počet horníků. Jak klesl u nás, je vidno z připojené tabulky.

Zmenšená potřeba pracovní síly v hornictví vede pak ovšem k tomu, že k práci jsou vybírány síly výkonnější, mladší, kdežto méně výkonné síly starší jsou propouštěny. To je velmi usnadňováno pojištěním, poněvadž propouštěný starší horník má aspoň uchráněn holý život důchodem z h-ho p. Proto stoupl počet důchodů v h-ém p. tak, že již převyšuje počet aktivních pojištěnců. Že takový nezdravý stav má katastrofální účinky pro h. p., jest na bílé dni. Neboť pokles aktivních členů vede ke snížení příjmů na pojistném a značný vzrůst počtu provisií vede ke zvýšenému vydání na dávkách. Příjem na příspěvcích kryje proto v r. 1933 55% a v r. 1934 dokonce pouhých 50% výplaty dávek.

	Počet aktivních členů	invalidů	Počet důchodů		Během roku bylo	
			vдов	sirotků	přijato na pří- spěvcích v tisících Kč	vypla- ceno na dávkách
31. XII. 1925 . . .	134.003	42.023	29.279	14.760	141.237	157.448
31. XII. 1926 . . .	137.063	43.417	29.688	15.228	135.531	161.523
31. XII. 1927 . . .	133.981	43.604	30.138	13.869	136.500	163.914
31. XII. 1928 . . .	135.801	43.318	30.533	12.275	137.542	163.287
31. XII. 1929 . . .	140.340	43.051	30.885	10.823	141.731	161.789
31. XII. 1930 . . .	129.644	44.422	31.246	9.092	138.385	162.856
31. XII. 1931 . . .	117.111	47.893	31.721	8.539	125.637	171.293
31. XII. 1932 . . .	106.357	50.767	32.994	9.812	112.897	181.187
31. XII. 1933 . . .	98.966	54.780	33.392	10.025	103.592	189.837
31. XII. 1934 . . .	97.801	55.850	33.900	10.250	98.875	199.545

Břetislav Peřina.

VII. Pojištění železničních zaměstnanců.

Vyznačuje se dílem zvláštní organizací, dílem tím, že jsou v něm resp. místo něho připuštěny jisté útvary náhradní (které, třeba je nelze čítati k vlastnímu sociálnímu pojištění, přece je nutno k němu přáve jako zařízení náhradní přiřaditi), v omezené míře pak i zvláštnostmi materiálními, jež se týkají jednak rozsahu pojistné povinnosti, jednak t. zv. obsahu pojištění, t. j. pojistných dávek a pojistného, a tvoří odchylky ve prospěch pojištěnců. Příčiny těchto odchylek jsou jednak historické —

časný vývoj pensijního a nemocenského pojištění u velikých (zejména na svou dobu) podniků železničních, kterým jejich monopolní postavení umožnilo, že se staly nositeli pokroku v sociálním postavení svých zaměstnanců — jednak jsou to, zejména pro dobu popřevratovou, ze které pochází většina platných singulárních norem železničního sociálního pojištění, zvláštní potřeby (a spolu ovšem mimořádná váha a vliv) daleko největšího podniku ve státě, při tom podniku státního, Československých státních drah, v menší míře pak potřeby železnic vůbec. Privilegia koncedovaná státním železnicím přicházejí obecnou